

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИПУСКУ

УДК: 608.1/3 (075.347.77)

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-240-247

Шанайда Володимир Васильович,

кандидат технічних наук, доцент

кафедри конструювання верстатів, інструментів та машин

Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

Shanayda-vv@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-9743-9110

Редько Ростислав Григорович,

кандидат технічних наук, доцент

завідувач кафедри прикладної механіки та мехатроніки

Луцького національного технічного університету

kpm@lntu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-5066-0224

Склярів Руслан Анатолійович,

кандидат технічних наук, доцент

кафедри конструювання верстатів, інструментів та машин

Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

sklayrov_r_a@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-6112-964X

**ПРАВОВА МОДЕЛЬ ЛАТВІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
АДАПТАЦІЯ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ І УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

У поданій статті проведено системний аналіз поступової трансформації законодавства Латвії у сфері інтелектуальної власності (ІВ) через призму європейської інтеграції. Враховані історико-правові чинники, що передували нормативним реформам, розглянуті основні етапи еволюції законодавчої бази, а також напрямки її модернізації та цифрового переосмислення.

Встановлено, що латвійська правова реформа спирається на структурну адаптацію до вимог *acquis communautaire*. Цей процес передбачав не просто технічне узгодження положень, а якісно новий перегляд правозастосовної логіки. До процесу імплементації широко долучалась професійна правнича спільнота, як на рівні державних органів, так і в межах міждержавного доктринального супроводу, зокрема через механізми Європейського відомства з інтелектуальної власності (EUIPO) та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO).

В межах проведеного дослідження розкрито історичні передумови становлення системи ІВ у Латвії після здобуття незалежності. Визначені основні етапи проведеної нормативної еволюції від первинної кодифікації до гармонізації у відповідності до положень *acquis communautaire*, з подальшим постінтеграційним вдосконаленням. Цей процес передбачав деталізацію правничих процедур, цифрову трансформацію та адаптацію до європейських стандартів.

Велику увагу приділено аналізу впливу європейського законодавства на формування моделі правової охорони ІВ в Латвії. Відзначається концептуальна завершеність латвійської моделі, яка поєднує нормативну узгодженість та інституційну ефективність.

В межах порівняльного аналізу здійснено обґрунтування практичної цінності латвійського досвіду для реформування законодавства України. При цьому враховано особливості національної адміністративної системи, а також нормативно-правової бази, що стосується об'єктів авторського та суміжних прав, а також промислової власності. Сформовано авторську позицію щодо можливості адаптації латвійських механізмів в українське правове поле з урахуванням специфіки національного контексту.

Результати дослідження можуть бути використані як теоретична і методологічна база для подальшого оновлення законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності та формування узгодженої нормативної стратегії у межах євроінтеграційного вектору.

Ключові слова: правове регулювання, авторське право, Європейський Союз, Латвія, Україна, інтелектуальна власність, законодавство.

**Shanayda V., Redko R., Skliarov R. LATVIA'S LEGAL FRAMEWORK IN INTELLECTUAL PROPERTY:
ALIGNING WITH INTERNATIONAL STANDARDS AND LESSONS FOR UKRAINE**

The article provides a systematic analysis of how Latvian legislation regarding intellectual property (IP) has gradually

transformed within the context of European integration. It considers the historical and legal factors that preceded regulatory reforms, along with the main stages of the legislative framework's development, and explores its modernization and digital transformation.

It is shown that Latvia's legal reform is based on adapting structurally to meet the requirements of the *acquis communautaire*. This process involved not only technical harmonization of laws but also a significant revision of enforcement policies. The professional legal community was extensively involved in implementation, both within state agencies and through international doctrinal support, notably via mechanisms of the European Intellectual Property Office (EUIPO) and the World Intellectual Property Organization (WIPO).

The study uncovers the historical prerequisites for establishing the IP system in Latvia after independence. It identifies key phases of legal evolution from initial codification to harmonization with the *acquis communautaire*, followed by subsequent improvements post-integration. This process included elaborating legal procedures, advancing digital transformation, and aligning with European standards.

Considerable attention is given to analyzing how European legislation influenced Latvia's model of legal protection for IP. The Latvian model's conceptual completeness, which balances regulatory consistency and institutional effectiveness, is highlighted. Through comparative analysis, the practical value of Latvia's experience in reforming Ukrainian legislation is demonstrated. At the same time, the unique features of the Ukrainian administrative system and the legal framework concerning copyright, related rights, and industrial property are taken into account. The author's position supports adapting Latvian mechanisms to Ukraine's legal context, considering national specifics.

The study's findings can serve as a theoretical and methodological foundation for further legislative updates in Ukraine's intellectual property protection and for developing a cohesive regulatory strategy within the scope of European integration.

Keywords: legal regulation, copyright, European Union, Latvia, Ukraine, intellectual property, legislation

Постановка проблеми. Становлення систем правової охорони інтелектуальної власності (ІВ) у пострадянських державах позначене тривалим процесом нормативної та концептуальної трансформації. Відмова від застарілих правових доктрин радянської доби, інтеграція базових положень міжнародних конвенцій і поступове наближення до вимог *acquis communautaire* створили основу для формування сучасних моделей регулювання ІВ. На цьому тлі латвійська реформа охорони ІВ постає як показовий приклад адаптаційної модернізації, що базується на послідовності, інституційній узгодженості, цифровій відкритості та цільовій інтеграції з правовим простором ЄС.

Натомість українська модель охорони ІВ, незважаючи на потенціал нормативного зближення з європейськими стандартами, стикається з низкою системних перепон. Правова база може бути охарактеризована фрагментарністю положень, управлінською нестабільністю та обмеженою правозастосовною спроможністю. Згідно з даними «2024 International IP Index. Twelfth Edition», Україна отримала 20,15 балів із 50 (тобто 40,3 %) [1], що є нижчим за середній рівень серед 55 країн-учасниць рейтингу. Історична динаміка свідчить про поступове зростання показників: так в 2014 р. рейтинг 11,68 із 30 (≈38,9 %), в 2020 р. - 18,43 із 50 (≈36,86 %), а в 2022 р. - 19,87 із 50 (≈39,74 %) [2].

Найвразливішими залишаються сфери правозастосування (22,43 %), системної ефективності (20,0 %) та авторського права (26,14 %), що вказує на нормативну розбалансованість, фрагментарність цифрових механізмів та недостатню інституційну консолідацію. Це зумовлює потребу у комплексному аналізі латвійської моделі як потенційної бази для адаптації не з метою формального запозичення, а для осмислення стратегічних принципів реформування, з урахуванням українських реалій, цифрових викликів і євроінтеграційних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання нормативної трансформації системи ІВ у країнах пострадянського простору досліджувалося низкою українських учених, які розглядали еволюцію національного законодавства в контексті його порівняння з моделями країн ЄС. Зокрема, такі напрями дослідження висвітлювались у працях Г. Андрушка, О. Бондаренка, Ю. Бошицького, В. Дроб'язка, Ю.Капіци, І. Ковалю, Н. Мироненко, О. Підпригори, М. Пономаренка, Л. Тарасенко, К. Шахбазян, А.Штефана, О. Штефан, А. Шабаліна та інших. Автори приділяли увагу аналізу структури законодавства, механізмам правозастосування, інституційним викликам та порівняльній характеристиці різних моделей.

Комплексний підхід запропоновано в колективній монографії під редакцією Н. Мироненко [3], де окреслено загальну тенденцію розвитку авторського права в країнах Балтії протягом 1990–2020 років. Особливої уваги надано правовому оформленню охорони торговельних марок, методам захисту в адміністративному та судовому порядку, а також адаптаційним процесам у межах приєднання до європейської системи ІВ.

Інші автори [4, 5, 6] детально розглядали особливості становлення національного законодавства країн ЄС, структурування патентних систем, вплив директив ЄС на трансформацію правового мислення та зміну способу правозастосування.

Безпосередньо латвійському контексту присвячені дослідження Я. Розенфельдса [7], у яких простежуємо етапність розвитку нормативної бази, становлення патентного відомства та формування автономної правозахисної інфраструктури. І. Вейкша [8] проаналізувала правове регулювання у сфері мовлення, захисту авторських і суміжних прав у цифровому середовищі в країнах Балтії, що стало важливим доповненням до загальної характеристики еволюції системи ІВ у регіоні.

Висновки зазначених авторів підтверджують: латвійська правова модель є прикладом структурно

цілісної адаптації європейських стандартів, побудованої на синтезі міжнародно-правових зобов'язань і національної нормативної логіки.

Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Невирішені складові загальної проблеми охорони ІВ в Україні охоплюють низку напрямів, що не були належним чином нормативно та концептуально опрацьовані. Зокрема, не забезпечено достатню узгодженість у сфері цифрової інтеграції реєстраційних і правозастосовних процедур, відсутня усталена судова практика щодо тлумачення ключових положень законодавства ІВ, а імплементація міжнародних стандартів відбувається переважно декларативно. Поряд із цим, кадрова нестабільність інституційних органів ускладнює реалізацію довгострокових реформ, а відсутність єдиної концептуальної бази перешкоджає формуванню цілісної нормативної архітектури. Сукупність цих чинників зумовлює потребу в переосмисленні підходів до модернізації галузі в контексті адаптації позитивного досвіду країн ЄС.

Метою статті є комплексне дослідження історичних, нормативно-правових та інституційних особливостей становлення законодавства Латвії у сфері інтелектуальної власності, з урахуванням євроінтеграційного контексту, міжнародного порівняльного досвіду та оцінки потенціалу цього досвіду в аспекті реформування української системи ІВ.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати передумови становлення та нормативно-інституційної реконструкції системи інтелектуальної власності в Латвії після здобуття незалежності, з урахуванням правової реституції та впливу міжнародних актів;
- визначити ключові етапи трансформації латвійського законодавства у сфері авторського права, промислової власності та комерційних позначень, включно з цифровими елементами правозастосування;
- оцінити вплив європейської інтеграції, *acquis communautaire* та директив ЄС на нормативну логіку, інституційну модель і цифровізацію охоронних процедур у Латвії;
- здійснити порівняльно-правову характеристику латвійської та української моделей регулювання ІВ, включаючи аналіз інституційної структури, правозастосовної ефективності та динаміки цифрової трансформації;
- сформулювати авторську позицію щодо потенціалу адаптації латвійського досвіду до українського нормативного контексту, з акцентом на функціональну модернізацію, уніфікацію та інституційне оновлення.

Методологічна основа дослідження спирається на історико-правовий, порівняльно-правовий та системно-структурний підходи, з урахуванням принципів міждисциплінарного аналізу та акцентом на правовий реалізм у контексті трансформаційного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початкове формування підходів до правового регулювання інтелектуальної власності в Латвії ґрунтувалось на радянській нормативній базі [7, 8], де питання інтелектуальної праці мали переважно декларативний характер, а економічна мотивація авторів залишалася поза межами правового регулювання. СРСР забезпечував захист авторських і суміжних прав у переважно ідеологічному ключі, з акцентом на «соціалістичну власність», а не на індивідуальні права творців [9]. У цій площині правові інститути ІВ виконували радше символічну, ніж функціональну роль [10].

З відновленням державної незалежності у 1991 році Латвія опинилася перед завданням не просто створити нове законодавство, а викоринити нормативну спадщину, в якій ідея приватного права інтелектуальної власності суперечила концепції загальнонародної власності [9]. Трансформація правової системи потребувала не косметичних змін, а глибокої переорієнтації правосвідомості, категоріального апарату й управлінських практик.

У процесі державного відновлення після здобуття незалежності Латвійська Республіка закріпила статус правової держави, що системно охоплює галузі науки, техніки, культури та регулювання суспільних відносин. Одним із ключових векторів реформ стало відновлення національного законодавства за принципом реституції *in integrum*, що передбачав повернення до правового стану, чинного до порушення правової послідовності [9]. Застосування даного підходу у сфері охорони інтелектуальної власності дозволило Латвії розпочати комплексну модернізацію законодавства, зокрема у галузі авторського права, патентного регулювання, захисту торговельних марок та товарних знаків. Ці зміни стали передумовою для подальшого зближення із *acquis communautaire* та забезпечення цифрової відкритості регуляторної системи.

У 1993–1995 роках латвійські інституції зробили перші кроки до гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права, започаткувавши процес адаптації до Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), Паризької та Бернської конвенцій, а також Угоди ТРІПС. Ці зобов'язання зумовили ухвалення ряду законів, які заклали фундамент сучасної моделі правової охорони ІВ у Латвії: зокрема, Закону «Про авторське право» (1993 р.) [11], Закону «Патентне право» (1995 р.) [12], Закону «Про товарні знаки і географічні зазначення» (1999 р.) [13].

У середині 1990-х років у Латвії актуалізувався правовий дискурс, присвячений уточненню та перегляду термінології у сфері інтелектуальної власності. Це було зумовлено тим, що значна частина правових термінів залишалася застарілою або не узгоджувалась із міжнародними стандартами. У відповідь на це було створено спеціальну комісію під головуванням Г. Полякова, яка підготувала та видала тематичний словник термінів, що дозволив упорядкувати й стандартизувати поняттєвий апарат у

відповідній сфері. Словник містив термінологію латиською, англійською та російською мовами [8], що сприяло не лише термінологічній уніфікації, але й позбавленню від радянської спадщини в правовій традиції.

Особливої уваги заслуговує створення Латвійського патентного відомства (2007 р.), яке стало центральним адміністративним органом у сфері охорони ІВ. Його функціональна автономність від політичних органів дала змогу запровадити сталі процедури, що орієнтовані на користувача, а не на ідеологічний контроль, як це було в радянській моделі [10].

У період активної підготовки Латвії до вступу в Європейський Союз процес нормативної модернізації набув системного характеру. В цей час відбувся перехід від загального кодифікаційного підходу до гармонізаційного перетворення, що передбачало адаптацію чинного законодавства до нормативних актів ЄС та стандартів СОТ. В період 2000–2004 років до законів в сфері ІВ було внесено понад 20 змін, зокрема в частині уточнення термінів, запровадження електронних процедур реєстрації та регламентації використання об'єктів ІВ у цифровому середовищі.

Ключовими орієнтирами для оновлення законодавства стали: Директива 2001/29/ЄС щодо гармонізації окремих аспектів авторського права в інформаційному суспільстві [14]; Директива 2004/48/ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності [15]; положення Угоди ТРІПС стосовно охорони товарних знаків, комерційної таємниці та патентного регулювання [16].

Паралельно було оновлено міжнародну договірну базу: Латвія приєдналася до Гаазької угоди, Мадридського протоколу та Договору WIPO про авторське право. У 2004 році нормативно-правову систему у сфері ІВ офіційно визнано такою, що відповідає європейським стандартам.

Після набуття членства в Європейському Союзі трансформаційна логіка латвійського законодавства у сфері ІВ перейшла до етапу внутрішньої стабілізації. Головна увага була зосереджена на деталізації нормативних положень, оптимізації процедурних механізмів і підвищенні правозастосовної результативності.

Це проявилось у прийнятті нових редакцій основоположних законів, які не лише унормовували термінологію, а й поглиблювали механізми правозастосування.

Так, у 2004 році «Закон про охорону дизайну» редакції 1993 року було замінено на нову редакцію, а саме «Закон про дизайн» [17], який протягом 2004–2020 років зазнав п'яти редакцій. Зміни, ухвалені у 2016 році, включали оновлення процедур реєстрації промислових зразків, визнання заявки недійсною, механізми ліцензування, компенсаційні положення та міжнародну реєстрацію. А редакція 2020 року доповнена нормами щодо адміністративної відповідальності в сфері охорони промислових зразків.

В 2007 році прийнято Закон «Патентне право», він повністю замінив закон прийнятий в 1995 році. Прийнятий документ є актуальним. Станом на сьогодні він зазнав семи редакцій. Останні зміни (2024 рік) включають нормативні акти щодо впровадження інституту патентного суду, норму про використання патенту як заставного інструменту, а також положення щодо європейських патентних заявок і патентів. Ці оновлення демонструють гнучке узгодження із правовими орієнтирами ЄС і стабільне нормативне оновлення.

Законодавчі зміни торкнулись також Закону «Про товарні знаки та географічні зазначення» редакції 1999 року, який у 2020 році замінив Закон «Про товарні знаки» [19]. На сьогоднішній день закон зазнав двох редакцій: було уточнено порядок експертизи, анулювання знаків, припинення чинності сертифікаційного знаку; введено окремий розділ, який присвячений адміністративній відповідальності за порушення у сфері охорони товарних знаків і географічних зазначень.

Сукупність наведених змін свідчить про перехід латвійської моделі охорони ІВ до етапу нормативної стабілізації, що ґрунтується на послідовному перегляді ключових регуляторних актів відповідно до положень директив ЄС, вимог європейських платформ (EUIPO, EPO) та потреб цифрового правозастосування. Оновлені редакції базових законів — про дизайн, патенти та товарні знаки не лише закріпили термінологічну узгодженість, а й забезпечили деталізацію правових механізмів, включно з міжнародними компонентами та засобами адміністративної відповідальності. Таким чином, постінтеграційна трансформація набула системного характеру, що поєднує формальну кодифікацію з практичною модернізацією охоронних процедур.

У період 2016–2025 років акцент змістився на цифрову трансформацію та функціоналізацію регуляторної системи. В цей період були запроваджені електронні сервіси, з'явилась можливість подачі онлайн-заявок, були впроваджені відкриті реєстри стосовно об'єктів промислової власності, відбулась інтеграція з платформами EUIPO (TMview та DesignView). Починаючи з 31 травня 2023 року Латвія приєдналась до платформи IP Register in Blockchain, що забезпечило автоматичну синхронізацію даних про торговельні марки та промислові зразки. Великим поступом вперед стало приєднання до Federated Register Європейського патентного відомства (відбулось 13 травня 2025 року), що дозволило розширити доступ до патентної інформації. Слід відзначити розширення міжнародної взаємодії у сферах GI-реєстрації та реєстрації авторського права. Також в цей період відбулось формування стабільної судової практики, що забезпечує уніфіковане тлумачення норм ІВ.

У Латвії система охорони інтелектуальної власності структурно розподілена між кількома державними інституціями, кожна з яких виконує чітко визначені функції. Патентне відомство здійснює

правове регулювання у сфері промислової власності, зокрема охорону товарних знаків, патентів на винаходи, промислових зразків та топографій напівпровідникових виробів. Міністерство культури відповідальне за нормативне забезпечення авторського права та суміжних прав. Міністерство сільського господарства формує політику у сфері охорони сортів рослин і географічних зазначень продуктів, що підлягають правовому захисту. Виявленням та реагуванням на порушення у сфері ІВ займаються підрозділи Міністерства внутрішніх справ. Така модель забезпечує функціональну диференціацію та дозволяє здійснювати послідовний контроль щодо реалізації охоронних механізмів, адаптованих до особливостей відповідних об'єктів ІВ.

Порівняння латвійської моделі правової охорони інтелектуальної власності з міжнародною практикою, зокрема в межах Європейського Союзу, засвідчує наявність як функціонального зближення, так і збереження ряду оригінальних рис, що є результатом адаптації зовнішніх правових стандартів до внутрішнього правопорядку. Таке поєднання формальної уніфікації та матеріальної диференціації свідчить про зрілий підхід Латвії до правової гармонізації як процесу не лише нормативного, а й концептуального.

У контексті основних точок збігу латвійська модель охорони ІВ орієнтується на ключові положення міжнародних нормативно-правових актів. Так у відповідності до норм Бернської конвенції [20] та директив ЄС (станом на сьогоднішній день у сфері авторського права та суміжних прав сформовано комплексну нормативну базу, яка охоплює 13 директив) забезпечено автоматичну охорону авторських прав.

У відповідності до основних положень угоди ТРІПС [16] закріплено уніфіковані механізми реєстрації та правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, а саме патентів, торговельних марок та промислових зразків. Забезпечено узгоджене включення латвійської моделі охорони ІВ до інституційної архітектури Європейського Союзу, зокрема шляхом участі у механізмах патентної кооперації та функціональної інтеграції з інформаційно-даними платформами EUIPO. Водночас модель охорони ІВ у Латвії демонструє низку прикладних особливостей, які формують її нормативну та адміністративну унікальність у межах європейського правового простору.

Латвія продемонструвала високий темп нормативної адаптації. В період з 1993 по 2004 роки національне законодавство пройшло шлях від фрагментованої нормативної бази до гармонізованої правової системи, узгодженої з *acquis communautaire*. В багатьох країнах ЄС аналогічний процес тривав суттєво довше.

Латвійське Патентне відомство стало одним із перших у Східній Європі, що запровадило електронні реєстри, онлайн-заявки та цифрову правову перевірку об'єктів ІВ. На відміну від централізованих моделей (які знайшли застосування в таких країнах як Франція, Польща, Іспанія та ін.), в Латвії сформовано розподілену інституційну систему, де окремі органи здійснюють спеціалізовані функції (як зазначено вище). Це сприяє ефективному контролю при збереженні чіткої юрисдикції і дозволяє уникнути надмірної бюрократизації.

Законодавству Латвії притаманна адаптаційна узгодженість, оскільки імплементація директив ЄС супроводжувалася не лише формальним запровадженням норм, а й активною участю професійної спільноти, судових органів та громадського сектору, що забезпечило не декларативну, а фактичну ефективність їх застосування. Аналіз законодавчих підходів Латвії та України до охорони інтелектуальної власності демонструє як спільні вектори євроадаптації, так і відмінності у темпах, методах і концептуальних засадах нормативної трансформації. Обидві держави розпочали пострадянську правову реконструкцію на початку 1990-х років, орієнтуючись на міжнародні стандарти, насамперед Бернську та Паризьку конвенції, а згодом *acquis communautaire*. Україна, як і Латвія, ухвалила базовий закон «Про авторське право і суміжні права» у 1993 році. Проте, його еволюція в Україні була суттєво повільнішою. Зміни до цього закону періодично вносили у 1994, 1997, 2003, 2010, 2019, 2022 роках, а чинна редакція набрала сили лише 1 січня 2023 року [21].

На відміну від Латвії, яка завершила первинну фазу євроінтеграційної гармонізації до вступу до ЄС у 2004 році, в Україні цей процес розтягнувся у часі та не завжди супроводжувався належною інституційною імплементацією. Зокрема, положення щодо охорони комп'ютерних програм, баз даних, цифрової термінології та творів, створених із використанням штучного інтелекту, формально відповідають європейським підходам [21, 22], але залишаються малозастосовуваними через інституційну слабкість.

На відміну від латвійської моделі, де функціональна централізація механізмів охорони інтелектуальної власності реалізується через єдиний профільний орган (Патентне відомство Латвії), інтегроване до інституційної інфраструктури EUIPO, українська система тривалий час залишалась фрагментарною за інституційною конструкцією. Відповідні компетенції були розподілені між кількома установами, зокрема Укрпатентом, Мінекономіки та іншими суб'єктами, що ускладнювало реалізацію єдиної політики у сфері ІВ та створювало проблеми координації і обліку.

Проте, з ухваленням Закону України № 703-IX та на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р, було створено інституційну передумову для уніфікації управлінської моделі. В листопаді 2022 року функції установи, що визначає політику в сфері ІВ отримала державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ), який відкрив для України перспективу щодо побудови уніфікованої платформи та поетапного досягнення нормативної й технічної сумісності з європейськими практиками. Цей орган репрезентував концептуально

новий формат надання послуг у сфері ІВ, спрямований на побудову системно інтегрованої платформи, яка поєднує сервісне обслуговування, правове адміністрування та інституційну відповідальність у межах єдиного офісного механізму.

Україна здійснила великий поступ у сфері цифровізації. Так, з січня 2025 року сертифікати на торговельні марки, патенти та інші об'єкти ІВ видають виключно в електронному форматі. Це правило поширюється як на нові заявки, так і на документи, котрі оформлюють за заявками попередніх років. Паперовий варіант можливий лише за окремим запитом для тих заявок, які були подані виключно в паперовій формі.

Також варто відзначити різний підхід до «*sui generis*» захисту баз даних: у Латвії цей режим чітко інтегровано до нормативної системи відповідно до Директиви 96/9/ЕС, тоді як в Україні відповідні положення з'явилися лише у новій редакції Закону, без механізмів реалізації [21].

Отже, попри спільні орієнтири на міжнародні стандарти та євроінтеграційні цілі, Латвія й Україна реалізують відмінні стратегії нормативної трансформації у сфері інтелектуальної власності. Латвійська модель вирізняється інституційною компактністю, нормативною завершеністю та стабільною правозастосовною практикою. Натомість українська модель демонструє потенціал до модернізації, хоча протягом тривалого періоду залишалась структурно розпорошеною. Лише після створення Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) започатковано перехід до концептуально нової моделі інституційного управління, що орієнтується на поетапну уніфікацію, цифрову трансформацію та посилення регуляторної спроможності. Саме тому латвійський досвід слід розглядати не як об'єкт прямого копіювання, а як приклад для критичного переосмислення з урахуванням українського нормативного контексту та специфіки інституційної архітектури.

Подальша еволюція українського законодавства у сфері інтелектуальної власності визначатиметься не стільки темпом імплементації формальних положень правової системи Європейського Союзу, скільки здатністю перетворити ці положення на ефективні правозастосовні механізми, адаптовані до національних адміністративних реалій, викликів цифрової трансформації та внутрішньої нормативної логіки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що нормативна трансформація у Латвії є прикладом послідовної, концептуально вивіреної та інституційно інтегрованої правової модернізації. Вона не обмежувалась механічним імпортом регуляторного матеріалу, а передбачала структурну адаптацію правових інструментів до національного контексту, з одночасним забезпеченням гармонійного включення до загальноєвропейського правового простору.

Висновки. Латвійська модель охорони інтелектуальної власності є прикладом поетапної, системно-структурованої трансформації, що поєднує нормативну узгодженість, функціональну ефективність та цифрову адаптивність. Реформа здійснювалась не як механічне запозичення норм, а як глибоке переосмислення національної правозастосовної логіки в контексті європейської інтеграції.

Український підхід демонструє наявність нормативного потенціалу та орієнтації на стандарти ЄС, проте тривалий час залишався розпорошеним у інституційному вимірі та декларативним щодо фактичного застосування прийнятих норм. Створення УКРНОІВІ у 2022 році позначає поворот до концептуально узгодженої моделі регулювання, здатної забезпечити уніфікацію процедур, цифрову трансформацію та підвищення правозастосовної стабільності.

Цифровізація охоронних механізмів в Латвії має характер завершеної інтеграції з платформами EUIPO та блокчейн-рішеннями, тоді як в Україні даний процес лише набирає системної завершеності із впровадженням електронного формату сертифікатів з 2025 року та поступовим переходом до єдиного сервісного середовища.

Порівняльний аналіз вказує на відмінності у стратегіях нормативної модернізації: Латвія забезпечила інституційно компактну, правозастосовно активну систему охорони ІВ; Україна ж знаходиться на етапі конструювання аналогічної системи, з тенденцією до поетапної гармонізації й внутрішньої стабілізації.

Латвійський досвід не слід розглядати як об'єкт безпосереднього копіювання, а лише як структурно завершену прикладну модель, придатну для критичного переосмислення і адаптації до українського нормативного контексту з урахуванням національних інституційних особливостей, цифрових викликів та адміністративної реформи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. 2024 *International IP Index. Compete for Tomorrow. Twelfth Edition*. The U.S. Chamber of Commerce's Global Innovation Policy Center. URL: https://www.uschamber.com/assets/documents/GIPC_IPIndex2024_Full-Report_v4.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
2. Вальчук О. І. Система інтелектуальної власності України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. Лютий. С. 127–133. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2022.1.12>.
3. Правова охорона інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: колективна монографія за наук. ред. д.ю.н., проф. Н. Мироненко. Київ : Інтерсервіс, 2023. 468 с.

4. Редько Р. Г., Склярів Р. А., Шанайда В. В. Порівняльно-правовий аналіз законодавства в області інтелектуальної власності в країнах ЄС та Україні. *Міжвузівський збірник «Наукові нотатки»*. Луцьк, Випуск 75, 2023, № 75. С. 9-14.
5. Штефан А. Удосконалення законодавства України про авторське право у контексті досвіду держав-членів ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. №1. С. 5-15.
6. Штефан А. Кодифікація законодавства у сфері авторського права і суміжних прав: досвід держав-членів ЄС та пропозиції для України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2024. № 2. С. 5–15.
7. Rozenfelds, J. Īpašuma jēdziens un intelektuālais īpašums Latvijā: The Concept of Property and Intellectual Property in Latvia. *Journal of the University of Latvia. Law*, №1, 2010. 101-124. <https://journal.lu.lv/jull/article/view/274> (дата звернення: 22.04.2025).
8. Veikša I. Autortiesību un blakustiesību ieguves un izmantošanas problēmas raidorganizāciju darbībā Eiropas apraides zonā : disertācija kandidāts likumu zinātnes. Rīga : Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, 2010. 285 p.
9. Janušauskaitē K. Protection of IP rights in the Baltic countries: retrospective observations and the current infrastructure. In *Implementation of the EU Enforcement Directive in the Baltic Countries: Experience in View of the Development of Protection of Intellectual Property Rights* (1st ed., pp. 29–66). Nomos Verlagsgesellschaft mbH. 2010. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv941sj9.6> (дата звернення: 22.05.2025).
10. Griņevičs Ivans. Izgudrotājdarbības attīstība Latvijā: izgudrotāju biedrības, izstādes, patenti un racionalizatoru kustība. *Inženierzinātņu un augstskolu vēsture*, 2020, 4. 30-51.
11. Par autortiesībām un blakustiesībām. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 05.05.1993. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/56878-par-autortiesibam-un-blakustiesibam> (дата звернення: 22.05.2025).
12. Patentu likums. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 19.04.1995. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/34734-patentu-likums> (дата звернення: 22.05.2025).
13. Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 01.07.1999. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/18863-par-precu-zimem-un-geografiskas-izcelsmes-noradem> (дата звернення: 22.05.2025).
14. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. *An official website of the European Union. EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj/eng> (дата звернення: 27.05.2025).
15. DIRECTIVE 2004/48/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. *An official website of the European Union. EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/48/oj/eng> (дата звернення: 27.05.2025).
16. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. *World Trade Organization*. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (дата звернення: 27.05.2025).
17. Dizainparaugu likums. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 17.11.2004. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/96620-dizainparaugu-likums> (дата звернення: 27.05.2025).
18. Patentu likums. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 27.02.2007. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/153574-patentu-likums> (дата звернення: 27.05.2025).
19. Preču zīmju likums. *LATVIJAS REPUBLIKAS LIKUMS*. 21.02.2020. URL: <https://m.likumi.lv/ta/id/312695-precu-zimju-likums> (дата звернення: 27.05.2025).
20. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. *World Intellectual Property Organization*. URL: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/> (дата звернення: 27.05.2025).
21. Про авторське право і суміжні права. *Закон України (Редакція від 10.10.2024 № 4017-IX)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>. (дата звернення: 27.05.2025).
22. Лещишин Н., Склярів Р. Аналіз законодавства України стосовно захисту комп'ютерних програм та баз даних на сучасному етапі. *Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції "Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах", 31 березня 2023 року*. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2023. С. 24–26.

REFERENCES:

1. International IP Index 2024 Twelfth Edition. (2024). *The U.S. Chamber of Commerces Global Innovation Policy Center*. Retrieved from: https://www.uschamber.com/assets/documents/GIPC_IPIndex2024_Full-Report_v4.pdf [in English].
2. Valchuk, O.I. (2023). Systema intelektualnoi vlasnosti Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. [The intellectual property system of Ukraine: current state and development prospects]. *Pravnychiy chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*. 127–133. Retrieved from: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2022.1.12> [in Ukrainian].
3. Myronenko, N. (Ed.) (2023). Pravova okhorona intelektualnoi vlasnosti v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv v Ukraini. [Legal protection of intellectual property in the context of European integration processes in Ukraine]. *Kolektyvna monohrafiia*. 468. [in Ukrainian].
4. Redko, R.H., Skliarov, R.A., Shanaida, V.V. (2023). Porivnialno-pravovyi analiz zakonodavstva v oblasti intelektualnoi vlasnosti v krainakh YeS ta Ukraini. [Comparative legal analysis of intellectual property legislation in the EU countries and Ukraine]. *Mizhvuzivskyi zbirnyk «Naukovi notatky»*. №75. 9-14. [in Ukrainian].

5. Shtefan, A. (2022). Udoskonalennia zakonodavstva Ukrainy pro avtorske pravo u konteksti dosvidu derzhav-chleniv YeS. [Improving Ukrainian copyright legislation in the context of the experience of EU member states]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. №1*. 5-15. [in Ukrainian].
6. Shtefan, A. (2024). Kodyfikatsiia zakonodavstva u sferi avtorskoho prava i sumizhnykh prav: dosvid derzhav-chleniv YeS ta propozyitsii dlia Ukrainy. [Codification of legislation in the field of copyright and related rights: experience of EU member states and proposals for Ukraine]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. №2*. 5-15. [in Ukrainian].
7. Rozenfelds, J. (2010). Īpašuma jēdziens un intelektuālais īpašums Latvijā. [The Concept of Property and Intellectual Property in Latvia]. *Journal of the University of Latvia. Law. №1*. 101-124. Retrieved from: <https://journal.lu.lv/jull/article/view/27> [in Latin].
8. Veikša, I. (2010). Autortiesību un blakustiesību ieguves un izmantošanas problēmas raidorganizāciju darbībā Eiropas apraides zonā. [Problems of acquiring and using copyright and related rights in the activities of broadcasting organizations in the European broadcasting area]. *Disertācija kandidāts likumu zinātnes*. 285. [in Latin].
9. Janušauskaitē, K. (2010). Protection of IP rights in the Baltic countries: retrospective observations and the current infrastructure. *Implementation of the EU Enforcement Directive in the Baltic Countries: Experience in View of the Development of Protection of Intellectual Property Rights*. 29-66. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv941sj9.6> [in English].
10. Griņevičs, Ivans. (2020). Izgudrotājdarbības attīstība Latvijā: izgudrotāju biedrības, izstādes, patenti un racionalizatoru kustība. [The development of inventive activity in Latvia: inventors societies, exhibitions, patents and the rationalizers movement]. *Inženierzinātņu un augstskolu vēsture. 4*. 30-51. [in Latin].
11. Par autortiesībām un blakustiesībām. (1993, May 5). [On copyright and related rights]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/56878-par-autortiesibam-un-blakustiesibam> [in Latin].
12. Patentu likums. (1995, April 19). [Patent Law]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/34734-patentu-likums> [in Latin].
13. Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm. (1999, July 1). [On trademarks and geographical indications]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/18863-par-precu-zimem-un-geografiskas-izcelsmes-noradem> [in Latin].
14. On the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. (2001, May 22). *Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council. An official website of the European Union. EUR-Lex*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj/eng> [in English].
15. On the enforcement of intellectual property rights. (2004, April 29). *DIRECTIVE 2004/48/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL. An official website of the European Union. EUR-Lex*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/48/oj/eng> [in English].
16. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. (1994, April 15). *World Trade Organization*. Retrieved from: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm [in English].
17. Dizainparaugu likums. (2004, November 17). [Design law]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/96620-dizainparaugu-likums> [in Latin].
18. Patentu likums. (2007, February 27). [Patent Law]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/153574-patentu-likums> [in Latin].
19. Preču zīmju likums. (2020, February 21). [Trademark Law]. Retrieved from: <https://m.likumi.lv/ta/id/312695-precu-zimju-likums> [in Latin].
20. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. (1886). *World Intellectual Property Organization*. Retrieved from: <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/> [in English].
21. Pro avtorske pravo i sumizhni prava. (2024, October 10). [On copyright and related rights]. *Zakon Ukrainy №4017-IX*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> [in Ukrainian].
22. Leshchyshyn, N., Skliarov, R. (2023, March 31). Analiz zakonodavstva Ukrainy stosovno zakhystu kompiutemykh prohram ta baz danykh na suchasnomu etapi. [Analysis of Ukrainian legislation regarding the protection of computer programs and databases at the current stage]. *Materialy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh"*. 24-26. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.06.2025